

Mjöl ur en potatis

Berättelse

Det var år 1746. Eva Ekeblad stod i köket på sitt gods. Hon var bara 21 år, och hon var grevinna. Hon hade tjänare som kunde laga maten, men just den här dagen ville hon arbeta själv. På bordet låg en hög med potatis.

Potatisen var fortfarande ganska ny i Sverige. Många människor visste inte vad de skulle göra med den. En del var till och med rädda för den. Men Eva var nyfiken. Hon ville veta vad som gömde sig inuti den lilla knölen.

Först kokade hon potatisen mjuk i en gryta. Sedan mosade hon den till en fin mos. Hon lät mosen torka, och till slut malde hon den torra massan. Då hände något fint: potatisen blev till ett vitt, fint mjöl. Av mjölet kunde hon baka bröd.

Men Eva stannade inte där. Hon visade också att man kunde göra brännvin av potatisen. Det var viktigt, eftersom man förr gjorde brännvin av säd. Om man i stället använde potatis, så fanns det mer säd kvar till bröd. På så sätt kunde fler människor få mat när skörden var dålig.

Eva skrev ner allt hon hade gjort, steg för steg. Hon skickade sin text till Kungliga Vetenskapsakademien i Stockholm. Två år senare, i december 1748, valdes hon in i akademien. Hon blev den allra första kvinnan där. Allt började med några potatisar i ett kök.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
gods	en stor gård med mycket mark
tjänare	en person som arbetar åt en rik familj
nyfiken	vill veta och lära sig nya saker
knöl	den runda delen av potatisen som man äter
koka	Jag ska koka ägg till frukost.
mosa	trycka något till en mjuk massa
mala	göra något torrt till fint mjöl
brännvin	en stark alkoholdryck
säd	spannmål, till exempel vete och råg
skörd	det man tar in av växterna på hösten
akademi	en grupp av kända forskare

Läsförståelsefrågor

1. Var stod Eva Ekeblad i berättelsen?
 1. i ett bibliotek
 2. i köket på sitt gods
 3. i en affär i Stockholm
2. Varför arbetade hon själv den här dagen?
 1. hon hade inga tjänare
 2. hon var nyfiken och ville prova
 3. hon hade inget annat att göra
3. I vilken ordning gjorde Eva mjöl av potatisen?
 1. malde, kokade, torkade
 2. kokade, mosade, torkade, malde
 3. torkade, malde, kokade
4. Varför var det bra att göra brännvin av potatis?
 1. då fanns det mer säd kvar till bröd
 2. då blev potatisen billigare
 3. då slapp man baka bröd
5. Stämmer påståendena med texten? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Eva var rädd för potatisen.
 2. Eva blev den första kvinnan i Vetenskapsakademien.
 3. Eva odlade potatisen själv i sin trädgård.
6. Hur tror du att Eva kände sig när potatisen blev till mjöl? (öppen fråga)
7. Varför tror du att Eva skrev ner allt hon gjorde, steg för steg? (inferens)

Facit

1. i köket på sitt gods
1. hon var nyfiken och ville prova
1. kokade, mosade, torkade, malde
1. då fanns det mer säd kvar till bröd
1. nej (hon var nyfiken, inte rädd) b) ja c) det står inte i texten
- Exempel på svar: Hon blev säkert glad och stolt, eftersom hennes försök lyckades.
- Exempel på svar: Hon ville att andra skulle kunna göra samma sak, och att forskarna skulle förstå och tro på henne.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten ger en närbild av Evas experiment och kompletterar porträttet, som mest berättar fakta om hennes liv. Texten är skriven i preteritum, bra för att öva dåtid och ordningsord (först, sedan, till slut).
Tema: nyfikenhet och att prova nytt.

Diskussionsfrågor

- Eva var nyfiken och ville prova något nytt. Vad är du nyfiken på?
- Förr var potatis ny mat i Sverige. Vilken mat var ny för dig när du kom hit?
- Eva arbetade själv fast hon var rik. Varför vill man ibland göra saker själv?
- **Skriv (4 meningar):** Berätta om en gång då du provade något nytt. Vad gjorde du, och hur gick det?

Källor och faktagranskning

- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (SKBL): <https://skbl.se/sv/artikel/EvaEkeblad>
- Wikipedia (engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Eva_Ekeblad
- Populär Historia: <https://populärhistoria.se/vetenskap/eva-ekeblad-gjorde-sprit-av-potatis>
- Tekniska museet, Svenska uppfinnare: <https://www.tekniskamuseet.se/en/learn-more/swedish-inventors/6595-2/>
- KTH Biblioteket - Eva Ekeblad: <https://www.kth.se/en/biblioteket/anvanda-biblioteket/eva-ekeblad-1.979411>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Eva Ekeblad föddes 10 juli 1724 i Stockholm och dog 15 maj 1786 i Lidköping. Hon var grevinna (född De la Gardie) och gifte sig med Claes Ekeblad. Hon visade hur man kan göra mjöl, bröd, stärkelse och brännvin av potatis och presenterade detta för Vetenskapsakademien. 1748 valdes hon in som första kvinnliga ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien; från 1751 räknades hon som hedersledamot eftersom stadgarna bara tillät män. Hon föreslog också att potatismjöl skulle ersätta giftigt arsenikpuder i ansikts- och perukpuder. Osäkerheter: exakt årtal för hennes potatisförsök anges olika i källorna (1746 respektive 1748); hon var inte den allra första som gjorde brännvin av potatis i Sverige, men hennes försök var bland de tidigaste och mest kända. Bilden är ett samtida porträtt av Olof Arenius.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.